

Esplendor i Caiguda de l'Imperi Freudià

Si bé Sigmund Freud ha estat un dels personatges que ha definit la cultura europea amb més intensitat, la seva petja s'ha fet sentir més en l'art (surrealisme), en la literatura (escriptura automàtica) o en el cinema tant o més que en la psicologia. Freud va revolucionar la vida quotidiana al segle 20; la seva obra fou essencial per tal d'alliberar els tabús sexuals, va revolucionar la comprensió de la família i, especialment, de la infància. En certa manera, Freud és la contrafigura de Descartes: allí on el filòsof racionalista només es considera l'home com a 'racional', Freud va mostrar que existeix d'una manera simbòlica, un inconscient que ens converteix en éssers de desig.

Però el que d'una manera irònica s'ha denominat 'l'imperi freudià' és inseparable d'un fet que molt sovint es passa per alt: l'aparició de quadres de neurosi traumàtica en els combatents de 1ª Guerra mundial. Fins 1902, quan Freud començà a reunir un petit nucli de deixebles com Alfred Adler i Wilhelm Stekel, la popularitat de la psicoanàlisi era un afer local estrictament vienès. A més, Freud arrossegava una mala fama profunda i persistent a Viena des que, cap a 1884-1885, havia fracassat en els seus intents d'usar la cocaïna per curar neurosis, cosa unànimement considerada una excentricitat.

L'any 1904 els treballs de Freud van ser descoberts pel psiquiatra Carl Gustav Jung i pel seu cap, Eugen Bleuler, director de la clínica del Burghölzli de Zurich. Al Burghölzli es formaren Sándor Ferenczi, Karl Abraham i Ernst Jones (iniciador de la psicoanàlisi a Anglaterra). Però a nivell institucional, la reacció de l'ortodòxia científica fou immediata. Irritats pel que consideraven una secta i també per l'amateurisme dels freudians (cal recordar que Freud acceptava en el seu grup a persones sense títol de metge o de psicòleg!), la Universitat es tancà en banda a les tesis de Freud.

L'any 1913, després de vuit anys de polèmiques furioses, la psicoanàlisi fou solemnement condemnada per l'Associació Alemanya de Psiquiatria en el congrés de Breslau. Per la seva banda Adler, Stekel i Bleuler havien abandonat Freud entre 1911 i 1912 i Jung ho feu l'any 1914. Però, com hem dit, amb la guerra centenars de milers de soldats dels dos bàndols, començaren a presentar símptomes neuròtics gravíssims. Foren els psiquiatres militars i bona part de l'opinió pública els primers a reivindicar formes de teràpia, com la hipnosi, que paradoxalment, Freud feia anys que ja no practicava. Conceptes com 'psicoteràpia' o 'psicoanàlisi' es van fer populars, com una alternativa a la reclusió de malalts en asils i com una explicació plausible de malalties sense aparent origen orgànic. D.H. Lawrence va poder escriure l'any 1923 que el complex d'Èdip s'havia convertit en 'un tòpic de conversa al voltant de la taula de te'. I l'any següent, el poeta André Breton observava que: 'la moda d'aquest hivern és la psicoanàlisi'. Kraus i Elias Canetti per la seva banda no deixaren d'observar el que aquest darrer anomenà 'la infecció psicoanalítica' de Viena en aquella època.

Amb l'ascens del nazisme i l'emigració dels psicoanalistes centroeuropeus als Estats Units, la psicoanàlisi no tan sols no patí cap crisi sinó que s'enfortí considerablement. Les tesis freudianes sobre la sexualitat va 'conquerir' definitivament la psiquiatria i la psicologia universitàries a Amèrica. Els escrits freudians dels anys 1920 esdevenen el fonament d'una 'ego psychology' ianqui que Anna Freud, la filla i hereva de Freud, beneí explícitament des del seu exili de Londres. De fet, en els anys 1940-1950 la professió de psicoanalista i la de psiquiatra quasi eren el mateix als Estats Units, cosa que mai no va passar a Europa.

Entre 1940 i 1960 legions de pediatres es dedicaren a estudiar el 'complex d'Èdip' en els nens (culpabilitzant els pares, de pas!) i films com 'Psicosi' de Hitchcock (1960), divulgaren els rudiments psicoanalítics entre el gran públic. Fins i tot, Sartre va escriure un guió per a una pel·lícula sobre Freud que mai no es va filmar. Però un drama com 'Freud passió secreta' de John Huston (1962) fou èxit arreu del món.

La decadència de la psicoanàlisi no va provocar-la cap crítica behaviorista, sinó el mateix fet que es convertí en una moda perfectament banal. Retòriques com la de Lacan per una banda i una llarga llista de fracassos terapèutics per l'altra, van portar a l'exhauriment del discurs psicoanalític. Actualment, l'ensenyament de la psicoanàlisi ha desaparegut de les facultats de medicina i fins i tot de les de psicologia arreu del món (excepte França, Argentina i Brasil). Com a molt, Freud es continua estudiant als departaments de filosofia i, sobretot, als de literatura. Textos com 'El malestar en la civilització' es llegeixen més que la seva obra terapèutica.

A inicis del segle 21, l'emergència del mercat mundial dels psicotròpics (antipsicòtics, ansiolítics, antidepressius) i l'orientació biologista de la psiquiatria americana amenacen d'arxivar la psicoanàlisi com una curiositat. El Prozac i la Viagra estan guanyant la batalla en tota regla.

BIBLIOGRAFIA:

Eli ZARETSKY: *Le Siècle de Freud. Une histoire sociale et culturelle de la psychanalyse*. París: Ed. Albin Michel, 2008.